

Od redaktora naczelnego

Szanowni Państwo,

oddajemy w Państwa ręce czwarty numer *Przeglądu Historyczno-Wojskowego* w 2024 r. To ostatni tom w roku jubileuszowym, w którym przypada dziewięćdziesiąta piąta rocznica ukazania się pierwszego numeru tego zasłużonego periodyku.

Na czwarty tegoroczny numer składa się sześć artykułów naukowych oraz materiał źródłowy. Dział *Artykuły i studia* otwiera opracowanie Grzegorza Podrucznego, w którym analizuje on koncepcje oficera armii pruskiej, Karla Wilhelma von Willisena, odnoszące się do roli fortyfikacji w obronie wschodniej granicy Prus. Państwo to po wojnach napoleońskich rozpoczęło przebudowę swoich fortyfikacji granicznych. Według wspomnianego planisty główną rolę na wschodnich obrzeżach tego państwa powinny były odgrywać twierdze w Toruniu, Królewcu, Wrocławiu oraz sieć mniejszych umocnień. Drugi publikowany artykuł autorstwa Jacka Jędrysiaka również poświęcony jest kwestii fortyfikacji. Jego treść dotyczy rosyjskich prac umocnieniowych w Królestwie Polskim i na ziemiach zabranych. Proces powstawania tych obwarowań opisany został również przez oficera armii pruskiej, gen. Gustava von Raucha w trakcie jego pobytu na ziemiach rosyjskich w 1835 r. Znalazł się tam na zaproszenie cara Mikołaja I. Relacja ta stała się punktem wyjścia dla autora do rozważań nad współpracą prusko-rosyjską. Kolejne studium, Michała Baczkowskiego – podobnie jak dwa poprzednie – także dotyczy kwestii fortyfikacji, w tym przypadku odnosi się do działań trzeciego z zaborców. Autor omawia debatę władz wojskowych i kręgów decyzyjnych Austro-Węgier nad lokalizacją przyszłej twierdzy nad Sanem. Dylemat dotyczył tego, czy ma to być Przemyśl, czy Jarosław? Najgorętsza dyskusja na ten temat miała miejsce w latach 1868–1871, co było rezultatem niejednomyslności w kwestii prowadzenia polityki zagranicznej przez Austro-Węgry po klęsce w wojnie z Prusami (1866 r.). Kolejny tekst przenosi nas z wieku dziewiętnastego w schyłkowy okres II wojny światowej. Artykuł Pawła Rokickiego opowiada historię Białorusinów,

którzy po przeszkoleniu przez wywiad III Rzeszy (*Abwehrę*), zostali zrzućeni jako spadochroniarze, a ich głównym celem było organizowanie podziemia antysowieckiego na zajętych przez Armię Czerwoną terenach Białorusi i północno-wschodnim obszarze II Rzeczypospolitej. Po wylądowaniu, wskutek splotu różnych okoliczności zostali oni włączeni w skład oddziału partyzanckiego Armii Krajowej, podlegającego Okręgowi Wileńsko-Nowogródzkiemu. Piąty w kolejności jest artykuł Marcina Majewskiego, poświęcony Ukraińcom w formacjach policyjnych III Rzeszy, biorących udział w powstaniu warszawskim. Autor próbuje podsumować i uporządkować dotychczasową wiedzę dotyczącą jednostek skierowanych do tłumienia zrywu powstańczego w Warszawie, w których służyli Ukraińcy. Autorem tekstu zamykającego dział *Artykuły i studia* jest Mariusz Zajączkowski, który podjął zagadnienie polskie w działalności ukraińskiego podziemia w przełomowym i końcowym okresie II wojny światowej (1943–1945). Z jego ustaleń wynika, że do lata–jesieni 1943 r. na terenach zabużańskich istniała alternatywa wobec Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (OUN-B) i Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA) w walce o rząd ukraińskich dusz. Chodzi tu o podziemie petlurowskie dowodzone przez Tarasa Borowcia ps. Bulba, który miał odmienny niż kierownictwo OUN-B pogląd na miejsce polskiej mniejszości w niepodległym państwie ukraińskim.

W dziale *Materiały źródłowe* publikujemy wspomnienia Mariana Palenkera, które do druku przygotował i wstępem opatrzył Witold Wojciech Mędykowski. Autor wspomnień, Żyd, już w czasie I wojny światowej służył w armii austro-węgierskiej w stopniu podoficera. Następnie brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r. Walczył również w kampanii polskiej 1939 r., w czasie której dostał się do niewoli. Wojnę przeżył w oflagu. Paradoksalnie, jego i innych oficerów Wojska Polskiego pochodzenia żydowskiego pobyt w obozach jenieckich uchronił przed Holocaustem.

Gorąco zachęcamy naszych Czytelników do lektury cyfrowej wersji czasopisma pod adresem: <https://wbh.wp.mil.pl/pl/pages/numery-phw-2018-09-25-f/>.

Sławomir Poleszak

